

Fany^apes

Od 9. listopadu
v kinech

Německo, Lucembursko, Belgie,
Česká republika © 2019

Délka filmu 86 minut

Cílová skupina děti 6-12 let, rodinný film

Knižní předloha FRITZI WAR DABEI (FANY BYLA PŘI TOM) od Hanny Schottové a Gerda Raidta. Vydalo nakladatelství Pikola.

Režie Ralf Kukula a Mathias Bruhn

Scénář Beate Völckerová

Producenti

Německo

Trickstudio Lutterbeck, Balance Film
Richard Lutterbeck, Matthias Bruhn, Ralf Kukula

Lucembursko

Doghouse Films
Pierre Urbain, David Mouraire

Belgie

Artemis Productions
Patrick Quinet, Stéphane Quinet

Česká republika

MAUR film
Martin Vandas, Alena Vandasová

Koproducenti MDR, KIKa, NDR, WDR, ARTE

Hudba André Dzieluk

Střih Stefan Urlaß

Zvuk Jérémy Hassid, François Dumont, Luc Thomas

Vedoucí animace Susanne Seidelová,
Ulf Grenzer

Vedoucí produkce Christian Asmussen

V českém znění

Fany Eliška Jirotková

Béla Miloslav Frýdl

Sophie Karolína Křišťálová

Julie, maminka Fany Aňa Geislerová

Klaus, tatínek Fany Marek Daniel

Hanno, mladší bratr Fany Vojta Špik

Katy, maminka Sophie Jitka Moučková

Učitelka Liesegangová Zuzana Hykyšová

Agent Stasi Richard Genzer

...a další

Website www.fanyapes.cz

FANY A PES

Celovečerní koprodukční film společností Balance Film GmbH, TrickStudia Lutterbeck GmbH, Artémis Productions SA, Doghouse Films S.a.r.l. a MAUR film s. r. o. v koprodukci s MDR, KiKA, NDR, WDR a ARTE. Na německé straně byl film podpořen ze strany fondu Mitteldeutsche Medienförderung, Film und Medienstiftung NRW, Kuratorium Junger Deutscher Film, DFFF a MFG Filmförderung. Dále pak lucemburským a českým **Státním fondem kinematografie** a belgickým Wallimage a získal podporu **EURIMAGES**. Film je v ČR distribuován s podporou **Velvyslanectví Spolkové republiky Německo** a pod záštitou **Ministra zahraničních věcí ČR Tomáše Petříčka**.

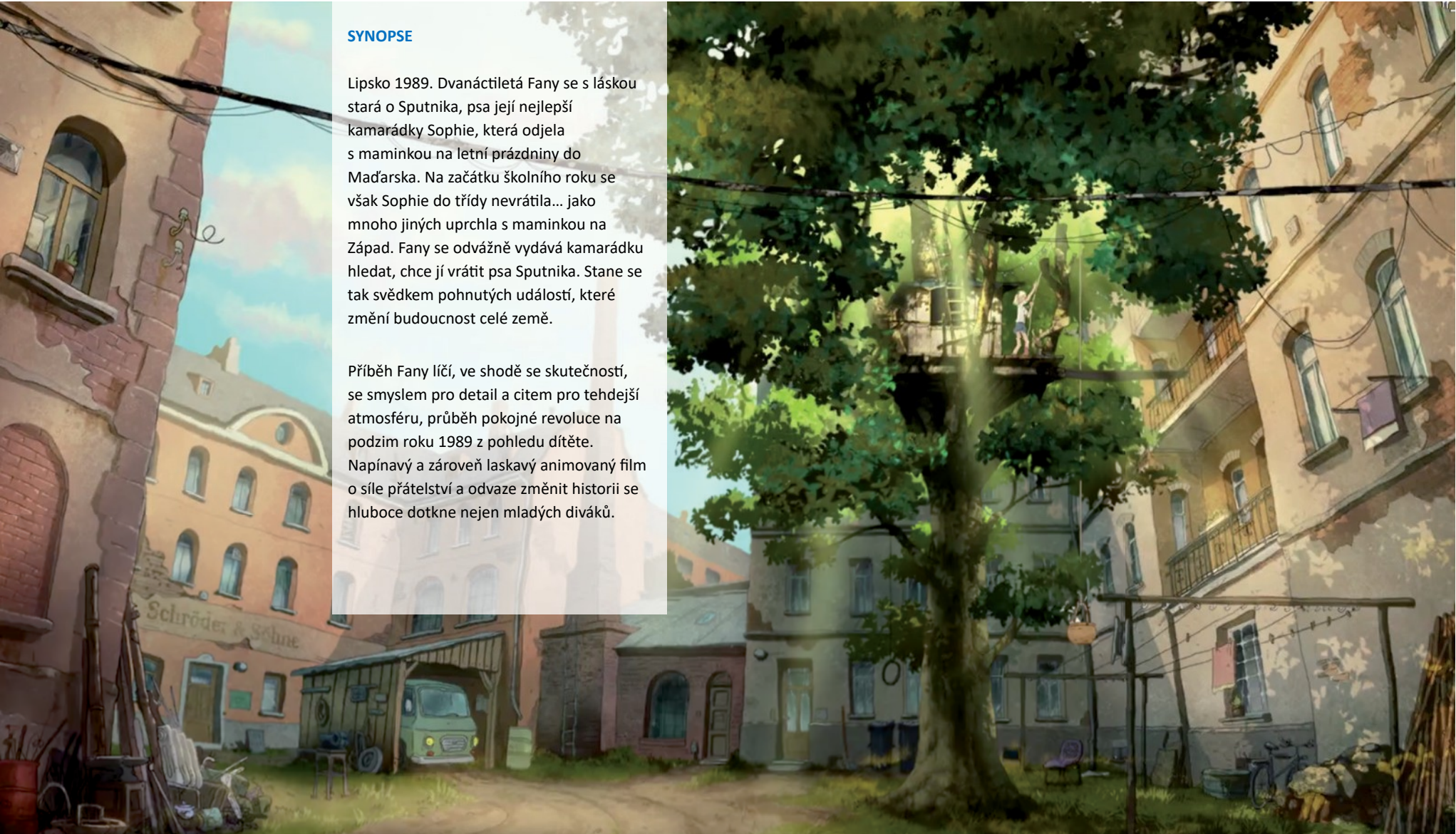
Česká strana zajišťovala pro projekt tzv. Key Animation / klíčovou animaci (animátoři Marek Pokorný (komiks Svatá Barbora), Jan Saska (krátký film Happy End – Student Oscar short list), Jan Bohuslav, Michaela Večerková, Eliška Oz a další) a nahrávání originální hudby lucemburského skladatele André Dzieluka v Praze. Nahrávání proběhlo ve studiu České televize pod vedením Petra Pýchy (Musa) s hudebníky FILMharmonic Orchestra.

SYNOPSIS

Lipsko 1989. Dvanáctiletá Fany se s láskou stará o Sputnika, psa její nejlepší kamarádky Sophie, která odjela s maminkou na letní prázdniny do Maďarska. Na začátku školního roku se však Sophie do třídy nevrátila... jako mnoho jiných uprchla s maminkou na Západ. Fany se odvážně vydává kamarádku hledat, chce jí vrátit psa Sputnika. Stane se tak svědkem pohnutých událostí, které změní budoucnost celé země.

Příběh Fany líčí, ve shodě se skutečností, se smyslem pro detail a citem pro tehdejší atmosféru, průběh pokojné revoluce na podzim roku 1989 z pohledu dítěte. Napínavý a zároveň laskavý animovaný film o síle přátelství a odvaze změnit historii se hluboce dotkne nejen mladých diváků.

TREATMENT

Východní Německo, Lipsko 1989. Dvanáctiletá Fany se těší na letní prázdniny. Konečně bude mít čas trávit volný čas s kamarádkou Sophií a její psem Sputnikem na koupališti nebo nocovat v domku na stromě vedle Sophiina domu. Sophie se ale zklamané Fany přiznává, že už následující ráno odjíždí se svou maminkou na dovolenou do Maďarska. A tak zatímco je Sophie pryč, zůstává s Fany alespoň její pes Sputnik. To je však pro Fany jen malá útěcha.

Neboť stejně jako Sputnik postrádá v následujících týdnech Sophii. Fany trápí, že jí kamarádka neposlala z prázdnin ani pohled. To se jí vůbec nepodobá a Fany si říká: „Co se jen mohlo stát?“

Sophie se neobjeví ve třídě ani první školní den. Když se Fany ze západních zpráv dozvídá, že stále více lidí využívá své dovolené v Maďarsku k útěku na Západ, zmocní se jí zlé tušení: Sophie s maminkou chtějí v Maďarsku zůstat, aby odtamtud rovněž uprchly do Západního Německa! Fany to chce přesně zjistit a vyšplhá se i se Sputnikem do domečku na stromě. Odtamtud se troufalým manévrem dostane přes balkon do Sophiina bytu. A opravdu: byt je celý vyklizený. Najednou se objeví dva lidé od Stasi a Fany se musí schovat pod Sophiinu postel. Zatímco oba muži slídí po bytě a mluví o útěku z republiky, Fany pochopí: Sophie už se nevrátí. Přitom zrovna teď by svou nejlepší kamarádku tak potřebovala.

Ve škole trápí Fany i spolužáky nová soudružka učitelka Liesegangová. Sputnik trpí stále víc Sophiinou nepřítomností. A navíc se Fany nemohla se Sophií ani pořádně rozloučit. Rozhodne se, že za ní Sputnika doveze do Maďarska. Je to přece nakonec taky socialistická země, kam se smí cestovat. Ale její rodiče jsou proti. Jet v současné době do Maďarska je nemožné. I oni už si zahrávali s myšlenkou opustit zemi. Mají ale pocit, že utíkat s Fany a jejím malým bratrem Hannem by bylo příliš nebezpečné. Kromě toho na Západě nikoho neznají.

Fany se rozhodne, že to zkusí na vlastní pěst a jde si sama zamluvit cestu do Maďarska. V cestovní kanceláři ji odkážou na druhý den. Před dveřmi pak potká svého spolužáka Bélu. Ten si myslí, že spíš, než jednoduše utéct je třeba se pokusit tady v NDR něco změnit. Když ho Fany doprovodí do kostela sv. Mikuláše, pochopí, co tím Béla myslí. Lidé tam spolu diskutují a chtějí bojovat za svou svobodu. Fany takový pokojný protest překvapí. O to víc je v šoku, když po bohoslužbě dojde před kostelem ke srocení a srážkám s příslušníky Stasi. Fany je při tom a natočí ji západoněmecká televize. Večer je jí vidět ve zprávách – ke zděšení rodičů.

Ve škole to všichni samozřejmě viděli, i soudružka učitelka Liesegangová. A tak se Fany začne snažit na sebe už víc neupozorňovat. Když ale učitelka Liesegangová označí demonstranty za chuligány a výtržníky, nemůže si pomoci a otevřeně jí odporuje. A to je skandál! Učitelka Fany hrozí, že jí vyloučí z plánovaného třídního výletu. Fany má proti sobě celou třídu. Jen Béla obdivuje její odvahu.

Druhý den odpoledne se opět vydá do cestovní kanceláře. Kromě úřednice na Fany čeká už i jeden z tajných policistů, kterého viděla v Sophiině bytu. Duchapřítomně uteče a schová se v průjezdu domu. Jen s pomocí kolemjdoucí mladé ženy se jí podaří uniknout.

Doma Fany své riskantní setkání zamlčí a ze zpráv se dozví, že Maďarsko otevřelo hranice. Sophie je pravděpodobně už u své babičky, která žije v Západním Německu nedaleko hranic. Fany se rozhodne změnit plán. Během třídního výletu, který je naplánován do blízkosti hranic, chce převést Sputnika na Západ. Sama to nemůže dokázat, a tak poprosí Bélu, aby jí pomohl. Ten se ale rozmýšlí. Na hranicích se střílí a je to příliš nebezpečné. Béla začíná cítit k Fany něco víc než jen přátelství, a tak nakonec svolí.

V den odjezdu na třídní výlet odvede Béla učitelčinu pozornost a Fany se podaří propašovat Sputnika do autobusu. Béla jí daruje kompas, aby našla cestu na Západ. Z bytovny, kam dorazili, vyleze Fany ještě té noci i se Sputnikem, kterého ukryla v komoře, z okna a vydá se temným lesem na cestu. Jde s ní nakonec i Béla, který ji nechce na tohle nebezpečné dobrodružství vyslat samotnou. Společně naleznou cestu k hranici. Když z podrostu u hraničního plotu vyrazí zajíc, spustí se u takzvaného ochranného valu poplašné zařízení. Sputnik se snaží zajíce dohnat, Fany běží za ním a je zadržena pohraničником. Muž je v šoku, když před sebou uvidí dítě. Důstojníka, který pak Fany za přítomnosti tajného od Stasi vyslýchá, to však neobměkčí. Fany musí strávit noc v chladné cele a následujícího rána je předána spolu se Sputnikem soudružce učitelce Liesegangové. Celá třída musí odjet z výletu dřív a s Fany se zachází jako s malomocnou. Jí je to ale jedno. Je ráda, že při noční akci nechtyli i Bélu. Našla v něm opravdového kamaráda a možná i pro ni je v tom ještě něco víc...

Doma jsou rodiče Fany nanejvýš rozrušeni a plní obav. V jejich domově byli lidé od Stasi a vyslýchali je. Jsou pod zvláštním dozorem a zakazují Fany, aby chodila na další demonstrace. Ve Fany však už vzplála jiskra revoluce.

Potají se s Bélou vydá na další pondělní protest. Tamní povznesená nálada ji nadchne. Jenže pokojná demonstrace záhy zažije dramatický obrat. Objeví se policie a brutálně rozhání dav obušky a vodními děly, Fany musí přihlížet zatčení svého tatínka, který se ji vypravil hledat. Fany a Bélovi se podaří uniknout. Doma si ale pak dělá obrovské výčitky. Uvidí tátu ještě někdy?

Skupinová rada třídy má rozhodnout, zda bude Fany vyloučena ze školy. Jenže nakonec je většina žáků překvapivě proti. Učitelka Liesegangová je vzteky bez sebe. Fany se uleví, může ve škole zůstat. Stále silněji cítí, že duch svobody dodává mnoha lidem v NDR sílu postavit se režimu na odpor. Jen její maminka má i nadále strach dát veřejně najevo svůj postoj. Nechce manželovo věznění ještě zhoršovat. Fany však konečně dosáhne toho, že i její maminka se přestane obracet k revoluční náladě zády.

Společně s Hannem, mladším bratrem Fany, se následující pondělí připojí k protestnímu průvodu. Tentokrát se drží zpátky. Lidé pokojně pochodují ulicemi Lipska. Chtějí svobodu, spravedlnost a dobrý život bez teroru, bez poručíkování zpátečnického státu. „Lidi pojďte s námi!“ zaznívá stále častěji ulicemi ozářenými světlem svíček. Fany je hrdá, že je součástí. Síla lidu se projevuje nejprve v malých věcech... Následující den se jí tatínek vrací domů z vězení. Byl propuštěn. Od tohoto momentu už není cesty zpět. Demonstrace jsou stále větší. Jednoho večera si Fany vyslechne telefonní hovor rodičů: hranice na Západ, do SRN, je otevřená.

Okamžitě chce za Sophií. Tatínek nakonec svolí a celá rodina se vydá trabantem k hranicím. Fany se konečně shledá s kamarádkou Sophií a může ji předat Sputnika. Když se vrátí domů do Lipska, dostává od spolužáka Bély štěně. Pojmenuje ho Chuligán.

HLAVNÍ POSTAVY

FANY

Chytrá a zvědavá dívka s vyvinutým smyslem pro spravedlnost. Je jí dvanáct let, žije v Lipsku, a chodí do šesté třídy. Sama umí přemýšlet o tom, co se kolem ní děje, a neostýchá se vyslovit svůj názor. Rozumí se tudíž samo sebou, že u nové, přísné a režimu oddané třídní učitelky není právě oblíbená.

Volný čas dosud trávila nejraději s nejlepší kamarádkou Sophií. Sophie uprchne s maminkou z republiky a Fany zůstane sama. Už nemá žádné skutečné kamarády, přinejmenším do té doby, než trochu lépe pozná nového spolužáka Bělu, u něhož nalezne podporu.

Dříve Fany o politické situaci doma skoro nepřemýšlela, dokud jí do života nevtrhly revoluční události z podzimu 1989, neoddělily ji od Sophie a ji samotnou nedostaly náhle do středu protestního hnutí. Během velmi krátké doby musí překonat hned několik stupínek na cestě k dospělosti. Stále víc vnímá nejistotu svých rodičů, kteří nevědí, jak se s revoluční náladou vypořádat.

Otec a matka už jí nepřipadají jako silní lidé, kteří všechno vědí – tváří v tvář této historicky významné změně jsou stejně zranitelní a nejistí jako ona. To ji nejprve znepokojí, ale vnitřní nutkání samostatně něco podniknout překoná její obavy. Naučí se spoléhat sama na sebe. Orientačním bodem se jí stane vůle svést opět dohromady Sophii a Sputnika – ač jsou okolnosti sebenepříznivější.

SPUTNIK

Sputnik je Sophiin hnědobílý teriér. Je velmi živý a hravý, pravý uzlíček energie. Od odjezdu Sophie do Maďarska bývá často smutný a velmi ji postrádá.

HLAVNÍ POSTAVY

SOPHIE Dvanáctiletá, veselá, impulzivní dívka a nejlepší kamarádka Fany.

Jsou to nerozlučné přítelkyně. Sophiin pes Sputnik ji vroucně a vášnivě miluje. Když Sophie v létě odjíždí s maminkou Katy do Maďarska, nemá o matčiných plánech emigrovat na Západ ani tušení. Jinak by neodjela a rozhodně by nikdy neopustila Sputnika.

Maminka Fany **JULIE** je rozvedená třicátnice, pragmatická a přímá žena. Původně chtěla studovat medicínu, ale na studia se nedostala.

Místo aby zatrpkla, absolvovala školu pro zdravotní sestry. Má svou práci ráda, ale ta z ní udělala přísnou ženu a realistku. Stejně jako mnoho jejích přátel a známých vidí NDR kriticky, politicky však aktivní není. Ovšem události v Maďarsku a v Praze roku 1989 na ni rovněž dolehnu: neměli by se s Klausem pokusit téhle možná neopakovatelné šance na svobodný život pro sebe a své děti využít?

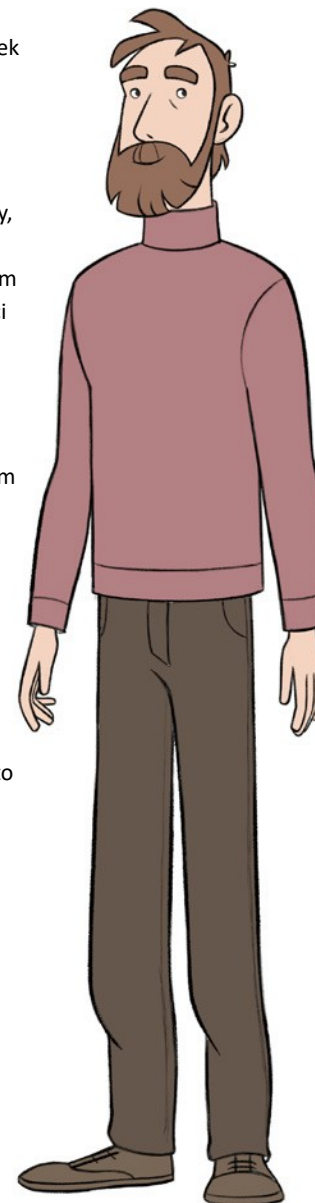
Hodně o tom přemýšlí, zvláště od té chvíle, kdy uslyšela o setkáních v kostele sv. Mikuláše. Sama tam ale nikdy nebyla. Teprve když se takové demonstrace poprvé zúčastní, znamená to pro ni obrat. Zažije pospolitost mnoha lidí, kteří jsou nespokojení. Nakazí se nadějí, že se snad dá v NDR opravdu něco změnit. Útěk nemusí být jediným řešením. Pro Julii je lepší volbou setrvat než odejít pryč.

Pětatřicátník **KLAUS** je tatínek Fany. Rodina je pro něho nejdůležitější, svou ženu a děti miluje nade vše.

Vydělává si jako učitel hudby, což ho občas trápí, protože původně chtěl hrát ve velkém orchestru. O politické situaci své vlasti se snaží přemýšlet co nejméně.

Cítí se bezmocný a vydán režimu na pospas. Na podzim roku 1989 sice taky cítí nutkání něco podniknout, ale má z toho příliš velký strach. Když Fany na jedné demonstraci nafilmují a záběry odvysílá západoněmecká televize, je zděšen a má o svou dceru velký strach, proto jí to vytýká.

BÉLA

Nový spolužák Fany. Jeho otec se angažuje v církvi a v hnutí pro ochranu životního prostředí. Ve škole je to známo a nevidí to rádi. To, že Béla jako jediný ve třídě nepatří k pionýrům, masové politické organizaci pro děti, z něho definitivně činí outsidera. Zejména učitelé s ním z toho důvodu často zacházejí nespravedlivě, on si z toho ale nic nedělá.

Béla sdílí názory svého otce a čerpá z nich sebejistotu a naději. Z Fany a Bély, s nimiž se už nikdo nekamarádí, se stanou přátelé. Bélovi se líbí, jak se Fany postavila třídní učitelce Liesegangové na odpor. Čím víc se Fany vzpouzí, tím víc je jí Béla okouzlen – a brzy se i trochu zamiluje. Nakonec se dá dokonce přesvědčit, aby jí pomohl při riskantním výletu na hranice...

TŘÍDNÍ UČITELKA LIESEGANGOVÁ

Nová, asi padesátiletá třídní učitelka Fany.

Jako představitelka vládnoucího systému si hluboce osvojila učení a názory Jednotné socialistické strany Německa SED. Nikdy by neuznala, že z ideálů socialismu v NDR mnoho nezůstalo a že vládcí myslí už jen na udržení svých privilegií. Čím víc hrozí, že NDR se na podzim 1989 rozpadne, tím zoufaleji a vytrvale drží svých frází, dogmat a rituálů. Stále víc cítí, že ideologické ledy pukají, ale nemá nic jiného, v co by věřila. S odpadlíky zachází přísně a nespravedlivě. Fany i Béla to zřetelně pocítují na vlastní kůži...

Matthias

O REŽISÉRECH

Ve filmu je Faniným cílem dát opět Sophii, která teď žije na Západě, dohromady s jejím psem Sputnikem, který zůstal na Východě. Proto se báječně hodí, že se v tomto výjimečném animovaném filmu scházejí u režie dva muži, „Wessi“ a „Ossi“, tedy jeden ze Západu a druhý z Východu.

Oba se narodili roku 1962, jeden v Bielefeldu, druhý v Drážďanech, a vyrůstali tak v různých německých státech. Jejich společná režie – i když k ní nedošlo z tohoto důvodu – je tedy pro tento celoněmecký projekt symbolická.

Ralf

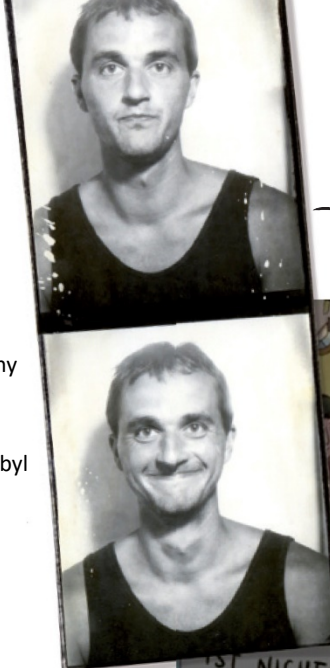
POZNÁMKY REŽISÉRA – RALF KUKULA

Léto 1989 pro mě bylo velmi zvláštní. Prázdniny jsem trávil s rodinou v Sovětském svazu, na Kavkaze. Podnikali jsme výlety v neuvěřitelně působivé horské oblasti, jejichž vyvrcholením byl let ve starém dvojplošniku AN2 k 5600 m vysokému Elbrusu.

Z dobrodružné dovolené jsme se vrátili plni dojmů. Ale nikdo nechtěl naše vyprávění poslouchat. Neboť skutečné dobrodružství, které bralo dech, se mezitím odehrávalo někde úplně jinde: Maďarsko otevřelo hranice do Rakouska! Ti, kteří zůstali doma, mohli výjimečně vyprávět lepší příběhy: Maďarsko, Západ na Východě, nechalo odejít tisíce občanů NDR.

Film o Fany je pro mne pravděpodobně nejvíc osobním filmem, kterému jsem za své více než třicetileté práce u filmu pomáhal vzniknout.

Zabývá se rokem, který úplně změnil i můj život a mou profesní dráhu, jejíž průběh by byl jinak na celá desetiletí předurčen v typickém východoněmeckém duchu. Diplom v oboru animovaného filmu na Vysoké filmové škole v Postupimi-Babelbergu jsem měl právě dva roky v kapse. Mohl jsem animovat ve studiu DEFA. Vlastně to byl můj sen od dětství. Jenže režiséři, pro něž moji tehdejší spolužáci i já kreslili, byli ve věku našich rodičů a prarodičů. Já však chtěl vyprávět své vlastní příběhy, najít svůj vlastní rukopis. Když padla v listopadu 89 Berlínská zeď, padlo i studio DEFA. Spolu s 250 kolegy jsem byl propuštěn a získal rychleji a úplně jinak, než jsem si myslel, vytouženou svobodu.

Ralf v roce 1989

Události na ulicích na podzim 89 způsobily, že výhrůžná gesta státu a tajných služeb se rychle zhroutila. Že pokojné demonstrace pohnuly stát k ústupu, jsem sám zažil v pondělí 9. října, onom legendárním datu, které mělo vejít do historie jako den obratu. Ve čtyřech drážďanských kostelích, které nestačily obrovskému počtu lidí, byly předčítány požadavky demonstrantů.

Stál jsem tehdy s deseti tisíci dalších lidí na Starém tržišti v Drážďanech před kostelem sv. Kříže a naslouchal projevům přenášeným reproduktory z kostelů... Byl to historický moment, který jsem tenkrát jako takový nechápal. Ještě dnes mi přijde těžké tento moment popsat slovy. Možná i proto, že mým médiem je (filmový) obraz.

Když jsem před deseti lety držel v ruce poprvé malou dětskou knížku o prožítcích Fany (v originálu Fritzi), okamžitě jsem si uvědomil, že se autorce Hanně Schott podařilo veliké dílo. I když to tak na první pohled nemuselo vypadat, mělo to se mnou a mými zážitky v létě a na podzim 1989 neuvěřitelně mnoho společného. Lépe, než v téhle knize jsem atmosféru roku 1989 v podání pro děti do té doby nikde nečetl. Když Beate Völcker napsala scénář, který dovedně převedl dětskou knižní předlohu do filmového jazyka, ukázalo se, že to tak úplně není. Bylo jasné, že tímto příběhem zachycujícím proces dozrávání Fany a jejího kamaráda Bély se psem Sputnikem budou děti nadšeny. Horizont příběhu je i důsledně doplněn o další prvky, jako např. útěk a vězení.

Fany, naše hrdinka, je pro dorůstající mládež v NDR naprosto typická. Je vlastně úplně spokojená se svým životem a báječným domkem na stromě (jakési útočiště, v němž lze exemplárně spatřovat paralelní světy v NDR) a nespravedlnost zprvu jen cítí, než ji bude schopná skutečně pochopit.

V „mikrokosmu školní třídy“ probíhá stejný proces v malém jako onen velký na ulici. Náš film je sice drama, ale přes historický dosah je v něm i humor. Není patrný na první pohled, je subtilnější. Jako vtip na mnohých originálních protestních plakátech té doby.

Už nikdy v životě jsem neprožil uvolněnější, radostnější atmosféru, jaká byla tehdy na oněch demonstracích. Zrovna dnes na to musím často zpětně myslet, když prožívám rostoucí násilí a netoleranci v celé Evropě. V tom ohledu není příběh Fany žádný výlučně historický film. Mnohem spíš jde o film, který staví most mezi minulými a současnými událostmi.

Směl jsem tehdy prožít povznesené chvíle, lehkost a otevřenou společnost na určitou chvíli, která se s důvěrou a optimismem obracela k budoucnosti. Závan utopie a štěstí smět na pár týdnů prožít přátelství, schopnost se nadchnout a vstřícnost cizích lidí. Proto může náš film končit i pateticky. Tenkrát na Východě vyšlo slunce. Když si Fany a Sophie, naše hrdinky, na konci našeho filmu padnou před jásajícími davy do náručí, vhodně jim k tomu svítí jeho ranní paprsky. Kdo byl tenkrát při tom, ví, že tohle nelze dostatečně vyjádřit.

POZNÁMKY REŽISÉRA – MATTHIAS BRUHN

NDR mi byla cizí. Bydlel jsem daleko ve Spolkové republice a v druhé části Německa jsem neměl rodinu ani přátele.

Jednodenní výlety do východního Berlína v rámci mládežnického volna byly krátkými vyjížděkami do neznámé země a zanechávaly ve mně pocit sklíčenosti. Přestože tam lidé hovořili mou řečí, zdály se mi být Francie, Itálie nebo Portugalsko mnohem bližší a důvěrnější než Německá demokratická republika.

Překvapující otevření hranic na podzim 1989 jsem prožil v televizi. Přestože události měly euforickou přitažlivost, z níž jsem se nemohl vymanit, trvalo to několik měsíců, než jsem si mohl udělat představu o neznámé části Německa. Byla to především setkání s lidmi a jejich osobními příběhy, díky nimž jsem si uvědomil, že tahle pokojná revoluce byla nejdůležitější politickou událostí evropské poválečné historie.

Kniha Fany byla při tom (v originále Fritzi war dabei) Hanny Schott se ubírá přesně touto cestou: vypráví o událostech na podzim roku 1989 z pohledu malého děvčete a dosáhne tím intenzity, jíž nelze prostřednictvím věcných dokumentárních textů nikdy dosáhnout.

Jistě ne náhodou ji mnoho recenzentů označilo za snad vůbec nejkrásnější knihu k 20. výročí revoluce.

Když se Ralf Kukula a Grit Wißkirchen na mě a Richarda Lutterbecka obrátili s nápadem příběh zfilmovat, okamžitě jsem se nadchnul. Dosud neexistuje jediný hraný film pro děti s tématem „revoluce“.

Naším filmem můžeme tohle důležité a velké evropské téma pojmut v emocionálním dětem srozumitelném příběhu a předat je dalším generacím.

Politické události jsou důležitou součástí dějové linie, ale nikdy nejsou samoúčelné. Fany je ústřední identifikační postava, její příběh dozrávání je i pro dnešní děti strhující, její motivy a jednání jsou v každou chvíli pochopitelné. Zvláštní situace na podzim 1989 v NDR vede k dramatizaci děje, který je nejen pro malé diváky napínavý, nýbrž probouzí v lepším případě i zvědavost a zájem dozvědět se o téhle pokojné revoluci něco víc. V časech, kdy sílí volání po protekcionismu, národním vymezení a nových pohraničních zdech, je to vítaný vedlejší výsledek.

Forma animovaného filmu umožňuje osvobodit příběh od jednoznačnosti naturalistického znázornění a učinit i z politických událostí něco, co lze emocionálně prožít. Vizuální ztvárnění a obrazová řeč, jež dokáže využívat možností animovaného filmu, jsou ústřední součástí našeho filmového zpracování. Univerzální nadčasová grafika, kterou jsme pro film vytvořili, zprostředkovává na jedné straně emocionální atmosféru posledních týdnů NDR, bere však na druhé straně zřetel i na běžné vnímání světa a očekávání dnešních dětí.

Matthias v roce

Jako u každého animovaného filmu jsme pro jeho realizaci potřebovali tým mnoha tvůrčích lidí: výtvarníky, storyboardisty, animátory, hudebníky, a řadu dalších.

Všichni, kdo na tomhle filmu spolupracovali, okamžitě poznali, že jde o zcela zvláštní projekt a bez výjimky mu propadli tělem a duší. Těší mě, že jsem mohl být součástí tohoto znamenitého týmu a mohl dát příběhu veškeré své zkušenosti režiséra animovaných filmů k dispozici.

V době, kdy jsou animované filmy stále rychlejší, hlasitější a barevnější, je Fany – přiznejme si to – ambiciózní projekt. Film líčí velký, neuvěřitelný, napínavý, emocionální a místy i velmi zábavný příběh. Aby zůstal zachován i pro následující generace, musí být dál vyprávěn jako dobrá pohádka. Jenže tentokrát nejde o pohádku – skutečně se to stalo.

POZNÁMKA PRODUCENTA – RICHARD LUTTERBECK

Je to téměř deset let, kdy režisér Ralf Kukula objevil knihu Fany BYLA PŘI TOM – ZÁZRAČNÝ PŘÍBĚH REVOLUCE od Hanny Schott a Gerda Raidta, a dal nám ji přečíst.

Potom nám všem bylo jasné: tahle kniha vypráví příběh našeho vlastního mládí a musí být bezpodmínečně zfilmována.

Jako německo-německá koprodukční společnost s BALANCE FILM GMBH jako „východoněmeckým studiem“ a TRICKSTUDIO LUTTERBECK GMBH jako protějškem ze „Západu“ slučujeme v jedné produkci rozdílné vzpomínky a zkušenosti z politického převratu v Německu koncem osmdesátých let. To bylo společnému vzniku dětské knihy do podoby filmu ku prospěchu.

Společně s autorkou scénáře Beate Völcker a spoluautorem Péterem Palátsikem jsme téma tvořící základ děje zhustili do napínavého a emocionálního příběhu, jehož pozadí tvoří přesun politických mocenských poměrů v Evropě a konec takzvané „studené války/pád železné opony“. Jde o univerzální příběh dvanáctiletého děvčete, který činí z tohoto filmu cosi jedinečného a zvláštního. Divák se účastní cesty časem, během níž se hlavní postava po odloučení od své nejlepší přítelkyně stává stále sebevědomější a chce se aktivně podílet na stále dramatictější se proměňujících životních okolnostech na podzim roku 1989 v Lipsku.

Ralf Kukula a Matthias Bruhn, kteří u tohoto filmu vedou společně režii, pracují už dlouhá léta v oblasti animace a jsou známí svým angažovaným, zkušeným a úspěšným způsobem práce. Za řadu svých filmů obdrželi na národních a mezinárodních festivalech animovaných a dětských filmů četná ocenění a vyznamenání.

Prostřednictvím evropské koprodukce s partnery ARTEMIS z Belgie, DOGHOUSE FILMS z Lucemburska a MAUR film z České republiky se nám podařilo získat zkušené producenty a produkční studia a měli jsme tak pro svůj projekt k dispozici velkou síť tvůrčích partnerů a spolupracovníků. Od začátku náš film provázely a napomáhaly k jeho vzniku regionální podporovatelé filmu MDM a filmová a mediální nadace NRW. Díky dalším podporám ze strany Kuratoria mladého německého filmu, BKM, DFFF, MfG, EURIMAGES, evropských partnerů a jejich podpoře ze strany televizních stanic MDR, KIKA, ARTE, WDR a NDR mohlo být zajištěno financování produkce.

Fany a pes je opravdu mimořádný film. Je to arthouse film pro děti a zprostředkovává kus německo-německé minulosti, jež měla dalekosáhlé následky. Konec rozděleného Německa urovnal cestu pro spojenou Evropu a měl vliv i na světové dění.

V době, kdy se národy stále více uzavírají do sebe a jsou plánovány a budovány nové zdi, nabízí příběh o Fany pozitivní pohled na svět. Toto dětem srozumitelně vyprávěné drama s náměty svobody, hranic, útěku a přátelství nabízí možnost uplatnit široký repertoár filmu, který má i dlouhodobou odezvu. Morální aspekt pak napsaly světové dějiny samy: hranice lze překonat a svobody lze dosáhnout – jen je třeba převzít odpovědnost!

OD KNIHY K FILMU – BEATE VÖLCKEROVÁ

Od dokumentárního románu k filmovému dobrodružství.

Pohled do scénářistické práce pro animovaný film, který jde u příležitosti 30. výročí pádu Berlínské zdi do evropských kin.

Adaptace románu pro scénář nutí téměř vždy k hlubokým zásahům do textu nebo zásadním změnám ve srovnání s knihou. Filmové vyprávění se liší od literárního, nehledě na bohatost materiálu a témat mnoha knih, kterou klasicky stavěný hraný film zpravidla nedokáže zobrazit. Zároveň je však třeba zachovat duch a podstatu předlohy. Je to otázka rovnováhy, kterou je třeba vždy stále hledat.

Film o Fany určený pro kina se opírá o dokumentární román FANY BYLA PŘI TOM - ZÁZRAČNÝ PŘÍBĚH REVOLUCE autorky Hanny Schott (nakl. Klett Kinderbuch), který vyšel roku 2009 k 20. výročí pádu Berlínské zdi. Koncepte knihy založená na vyličení příběhu pokojné revoluce z perspektivy dítěte přesvědčila producenta Ralfa Kukulu z drážďanského Balance Filmu, aby získal práva pro zfilmování a oslovil mě jako scénaristku. Nejprve bylo třeba vytvořit koncept adaptace románu, neboť forma plánovaného filmu nebyla ještě stanovena. Představitelný byl spíš dokumentárně pojatý kratší formát pro televizi. Při rozboru látky však bylo brzy zřejmé, že je tu potenciál i pro film do kin. Je to velký příběh a výrazný konflikt. V 90minutovém snímku by se dalo víc vyprávět i ukázat. Film určený do kin s odpovídajícím rozpočtem by nabídl vizuální atraktivitu a umožnil tak estetické zprostředkování poznatků, přičemž zážitky přenášené filmovým médiem by dovolily ponořit se emocionálně do tehdejší doby, která je dnešním dětem naprosto neznámá.

Rozhodnutí pro film do kin tudíž padlo rychle. Zároveň bylo jasné, že na knize bude třeba mnohé změnit a mnohé k příběhu ještě vymyslet, aby látka jako film do kin fungovala. Některé ze základních změn tu v následujícím textu pro příklad načrtnu.

OD KRONIKÁŘKY K AKTIVNÍ FILMOVÉ HRDINCE

Autorka Hanna Schott se pro svou knihu FANY BYLA PŘI TOM dotazovala tří žen, kterým bylo v roce 1989 deset let a žily v Lipsku. Z informací, které jí tyto tři svědkyně poskytly, vytvořila hlavní postavu Fany, která líčí události podzimu 1989 v Lipsku, jako by je sama prožila.

Děj začíná s prvním dnem školy, kterým bylo v NDR v Lipsku 1. září 1989. Desetiletá Fany přichází do čtvrté třídy. Po dlouhých letních prázdninách se těší na svou kamarádku Annu a na ostatní spolužáky. Jedna z nich, Sophie, ovšem chybí, protože její rodina zmizela do Maďarska. Mluví se o tom i u večeře s rodiči Fany a jejím malým bratrem.

Matka a otec vyprávějí o spolupracovnících, kteří se po dovolené nevrátili do práce, protože se jako mnoho občanů NDR v létě 1989 pokusili dostat přes Maďarsko na Západ. Rodiče zauímají různé pozice: matka Fany chápe, že lidé tak jednají a uprchnou; její otec si myslí, že člověk nemůže nechat svou zemi jen tak na holičkách. Následující pondělí jde matka poprvé na pondělní modlitbu do kostela sv. Mikuláše a vezme s sebou Fany a jejího bratra. Je 4. září 1989. Ten den byl v Lipsku veletrh, a proto jsou ve městě i zahraniční novináři.

Modlitba poprvé přejde v malou demonstraci před kostelem. Zdvíhají se transparenty, které se objevují i před kamerami západních televizních týmů, čemuž Stasi okamžitě brání.

Fany stojí náhodou hned vedle a objeví se tudíž v západní televizi, což jí vynese napomenutí ve škole. Otec jí pak zakazuje, aby s matkou a bratříčkem chodila na pondělní demonstrace, je to příliš nebezpečné. Od té chvíle není Fany bezprostředně u politických demonstrací, nýbrž vypráví čtenáři a uvažuje o tom, co se dozvídá od matky. Teprve když se na pondělní demonstraci 9. října 1989 rozhodne, že státní moc narůstající protesty krvavě nepotlačí – což byla zcela reálná a obávaná možnost, nýbrž že se pokusí zareagovat reformami, smí se Fany opět demonstrací účastnit a 9. listopadu 1989 zažije po boku rodičů otevření hranic.

Pro filmovou Fany jsme stáli o aktivní roli ve smyslu klasické filmové dramaturgie. K tomu potřebovala vlastní příběh, který ji samotnou přímo zapojí do událostí podzimu 1989 – a s ní i publikum.

Musela jsem tedy najít důvod, proč se hlavní hrdinka dostane do konfliktu s politickými poměry v NDR a vzklíčí v ní poznání a rozhodnutí se Pokojné revoluce zúčastnit.

Rozhodující myšlenku mi dodal materiál samotné knihy. Spolužačka Fany Sophie se v ní nevrátí z dovolené v Maďarsku. Těhle okrajové postavy, která nemá žádný další význam, jsem se chopila a učinila z ní nejlepší přítelkyni Fany. Už od mateřské školy byly nerozlučné kamarádky. A s nimi film taky začíná. Obě se spolu baví, je léto a jsou prázdniny.

Jediná kapka hořkosti: Sophie odjíždí následujícího dne s matkou na dovolenou do Maďarska, a Fany s nimi tentokrát bohužel nesmí. A pak se její nejlepší kamarádka po letních prázdninách nevrátí, protože její matka s ní chce uprchnout na Západ. Tady začíná její vlastní příběh, a my jsme tak k hlavní postavě přesunuli ústřední historický konflikt. Zatím ji však nic nenutí jednat. K tomu bylo třeba přijít s něčím novým, a to byl Sophiin milovaný pes Sputnik.

Sputnik na prázdniny odjet nemůže. Sophie ho musí s těžkým srdcem svěřit do opatrování Fany. Zpětně, přinejmenším jako dospělí, přirozeně okamžitě pochopíme, že Sophiina matka s sebou nechtěla brát při svém odvážném a nebezpečném činu psa, který by byl jen na obtíž. Ale pro Fany je to velká zrada, i na Sophii, která nic nevěděla, a tak cítí jako výzvu, aby kamarádce Sputnika přivezla.

NAPĚTÍ A HISTORICKÁ HODNOVĚRNOST

Fany se tak samozřejmě nestane obratem kritičkou režimu a neúčastní se Pokojné revoluce, aby si vydobyla svobodu cestovat. Ústředním hlediskem při tvorbě scénáře bylo udržet rovnováhu mezi napínavým a zábavným příběhem, který se věrohodně vyvíjí z dosud nedospělé hlavní postavy, a nárokem na historickou hodnověrnost projektu..

Fany se pochopitelně nejprve pokouší nalézt dětským způsobem řešení svého konfliktu a přivést Sputnika Sophii. Hodně jsme rovněž diskutovali o tom, co všechno chceme dnešním dětem o NDR vyprávět a jak jim srozumitelně ukázat, co to bylo za stát.

Že to byla diktatura a demonstranti měli dobrý důvod vyjít do ulic, ale taky že to bylo velmi nebezpečné. A zároveň že tam lidé žili své životy a snažili se co nejlépe si uspořádat všední den, rodinu a povolání. A tak Fany na začátku příběhu nijak o politických poměrech ve své zemi nepřemýšlela, což znamená, že děti můžou na úrovni jejich znalostí snadno navázat. Společně s hlavní postavou se mají vydat na cestu za poznáním, co byl vlastně východoněmecký systém zač.

Snaha Fany vrátit Sophii Sputnika ji zavede až na vnitřní německou hranici. K tomu využijeme výletu do školy v přírodě, která leží v pohraniční oblasti. (Ano, v těch místech překvapivě školy v přírodě skutečně existovaly!) Hranice, kde se střílelo, jsou působivým a bezprostředně srozumitelným symbolem, který jsme považovali za nezbytné ukázat. NDR jako vězení, v němž neexistuje skutečná svoboda. K tomuto názoru dojde Fany, a my jako diváci to dobře chápeme.

V našem filmu je Fany dvanáct let, tedy o dva roky víc než v knize. To se nám zdálo nutné, abychom zaprvé učinili důvěryhodným proces poznání, který předpokládá určitou vyzrálost v přijímání informací, a zadruhé abychom poskytli hrdince větší svobodu jednání v nezávislosti na rodičích.

Stejně jako kniha vypráví film o třech vybraných pondělních demonstracích a dramaturgicky je využívá. Už onu zmíněnou dne 4. září 1989, během níž se Fany náhodně ocitne před kamerami západní televize. Ve filmu však nejde s matkou za ruku do kostela sv. Mikuláše, nýbrž se tam dostane spíš čistou náhodou díky spolužákovi. Později se tam vrátí z vlastního popudu.

Ukazujeme demonstraci z 2. října 1989, která představovala vyhrcození konfliktu a traumatickou zkušenost, protože státní moc reagovala s dosud nepoznanou tvrdostí a bez výběru pokojné demonstranty zatýkala. A nakonec líčíme demonstraci o týden později 9. října 1989, která znamenala bod obratu.

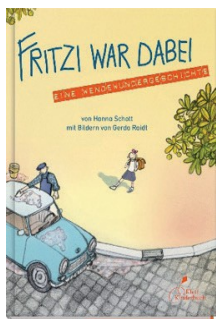

LIPSKO 1989 V OBRAZECH VYSTIHUJÍCÍCH ATMOSFÉRU

Pondělní demonstrace, které vedly v Lipsku kolem městského centra, vyvolávaly v myslích při psaní řadu výrazných představ. To bylo samozřejmě dáno tím, že tyto demonstrace se staly ikonickými obrazy naší historie.

Inspirací mi byla představa, že zpočátku vyšlo do ulic jen málo lidí, potom jich bylo stále víc, průvod demonstrantů stále týden po týdnu narůstal, až se z něho stala pohyblivá, živá protestní stuha kolem temného podzimního centra.

Fany a pes bude klasicky kreslený animovaný film. Zpočátku jsme si nutně často pokládali otázku: Proč animovaný? Především to souvisí s tradicí Balance Filmu, což je animační filmové studio. V Německu se animovaný film často zkráceně klasifikuje jako forma filmů pro předškolní děti, zatímco v jiných evropských zemích tomu tak není. Animace se už dnes rozvinula do rozličných formátů a žánrů až k dokumentaci. K téhle svobodné umělecké tradici animovaných filmů se hlásí i Balance Film.

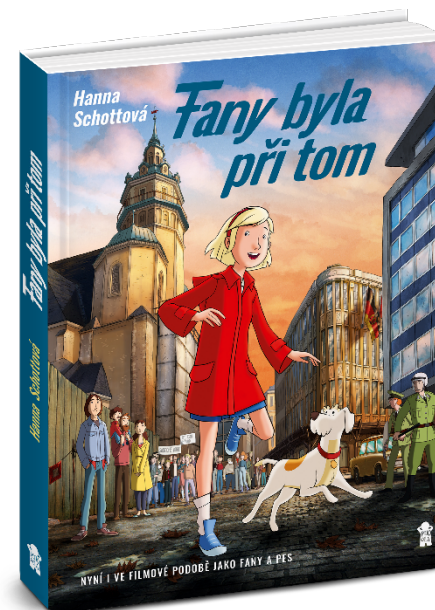

CO MÁ FILM DNEŠNÍM DĚTEM VYPRÁVĚT

Film zprostředkovává dětem důležitou kapitolu dějin, kterou je třeba připomínat. Pokojných revolucí v Německu příliš mnoho nebylo. Navíc musí mít vyprávění nadčasovou emocionální závažnost, na niž mohou dnešní děti navázat. Pro mě je to zaprvé téma odvahy, a to odvahy převzít odpovědnost za to, co jsme poznali jako správné. To je emocionální cesta Fany, která je v souladu s ústředním aspektem Pokojné revoluce. Neboť i tady byla nakonec rozhodující odvaha mnoha jednotlivců vyjít za své požadavky do ulic. V téhle zkušenosti je kromě toho obsažena i nutnost solidarity.

Tohle univerzální jádro historie se odráží ve vedlejších dějích, například ve škole. I v knize je škola důležitým místem děje, které jsme pro film ještě dál vystavěli. Neboť tu existuje možnost ukázat velký společenský konflikt na úrovni prožitků a zkušeností dětí. Fany se dostane do sporu se svou učitelkou, paní Liesegangovou, která reprezentuje systém. Tím, že Fany zaujme stanovisko, uvede se struktura třídy do pohybu. Nově se promýšlejí postoje. Většina se posouvá. Na konci se většina spolužáků Fany v tomto konfliktu zastane. Pro ni, která dosud bojovala spíš osamoceně, je to určující zkušenost, která ji posiluje v tom, aby šli na demonstraci 9. října všichni.

Zbytek je historie.

OD 9. LISTOPADU 2019

bude možno film o Fany k 30. výročí pádu Berlínské zdi vidět v českých kinech. Knihu **FANY BYLA PŘI TOM (z německého originálu FRITZI WAR DABEI) od Hanny Schottové a Gerda Raidta vydává nakladatelství Pikola.**

Tento text vyšel v JuLit 1/2019 „Bücher lesen – Filme lesen“ (Číst knihy – číst filmy). JuLit je čtvrtletník pracovní skupiny literatury pro mládež. Svým tematickým zaměřením na trendy a problémy literatury pro děti a mládež představuje důležitou orientační pomůcku pro všechny subjekty podporující čtení, ale i pro tvůrce knih a pracovníky v nakladatelstvích.

Hanna Schott
FRITZI WAR DABEI – EINE WENDEWUNDERGESCHICHTE
s ilustracemi Gerdy Raidtové
ISBN 978-3-95470-015-8
vydal Klett-Kinderbuch
www.klett-kinderbuch.de

Pondělní demonstrace na lipském hřbitově u kostela sv. Mikuláše 4. září 1989, jež navazovala na modlitbu v kostele.
Jakékoli další použití této fotografie je zapovězeno. © Archiv Občanského hnutí Lipsko / Armin Wiech

Pavel Kosatík – Trabanty

Takzvaný exodus východních Němců přes Prahu na podzim 1989 patří k nejdůležitějším událostem poslední fáze rozpadu sovětského impéria. Celý proces měl navíc obrovskou gradaci: od propuknutí „krize“ na pražské ambasádě Spolkové republiky Německo na začátku září do pádu berlínské zdi 9. listopadu 1989 uplynuly jen dva měsíce. Pražská sametová revoluce začala o necelé dva týdny později, 17. listopadu. V těch několika podzimních týdnech se rozhodlo o budoucnosti nejenom Němců a Čechů, ale celé střední Evropy.

V onom čase agónie komunistických režimů existovalo pro obyvatele tehdejší NDR jen minimum cest, jak vycestovat na Západ. Lidem, kteří přestali spojovat svou budoucnost s režimem Ericha Honeckera, se v květnu 1989 nečekaně otevřela cesta za svobodou přes Československo a Maďarsko: maďarský režim, který liberalizoval rychleji než další země bloku, tehdy přestal střežit svou hranici s Rakouskem. Vláda NDR protestovala, exodu svých obyvatel však nebyla schopná zabránit. Davy východoněmeckých turistů mířily na Západ před zraky celé Evropy: například 19. srpna 1989, při tzv. „panevropském pikniku“, uspořádaném přímo na maďarsko-rakouské hranici, překročilo nestřeženou hranici 660 najednou občanů NDR; v září už to byly tisíce lidí denně.

Čs. komunistické vedení, které patřilo k nejrigidnějším, se snažilo „soudruhům z NDR“ pomoci zmírnit ostudu tím, že vyžadovalo speciální doklady umožňující lidem vstup do Maďarska. Zdaleka ne všichni exulanti je měli. V průběhu září došlo k četným pokusům o násilné překročení čs.-maďarských hranic, jimž čs. úřady většinou zabránily; pro mnohé exulanty se tak cesta na Západ uzavřela v Československu.

I v něm však jeden malý kousek svobody existoval. Byl jím Lobkovický palác v Praze na Malé Straně, sídlo zastupitelského úřadu Spolkové republiky Německo.

V rozsáhlém objektu, k němuž patřila i velká zahrada (na které se dalo v provizorních podmínkách bivakovat), se od počátku září začali shromažďovat žadatelé o azyl. 7. září to bylo 365 občanů NDR, z nichž jen část slyšela na sliby z Východního Berlína, že výjezd na Západ jim bude umožněn, vrátí-li se předtím zpátky „domů“. Tvrdě jádro azylantů se takového návratu obávalo. Žadatelů o azyl, uvězněných na ambasádě, tedy lavinovitě přibývalo: 25. září 1989 jich tam bylo 874, o dva dny později už na 1400.

O věc se začala zajímat média celého světa. Střed historické Prahy se plnil opuštěnými trabanty a wartburgy, vozy, které tam azylanti zaparkovali na cestě za svobodou s tím, že už je nikdy nebudou potřebovat. I pro ty největší fanatiky komunistického režimu to byl očividný důkaz, že režimu, který vlastní obyvatelé tímto způsobem odmítají, bije dvanáctá hodina.

Na konci září už situace hrozila přerůst v humanitární katastrofu a přestávala být pro oba komunistické režimy únosná. Výsledkem diplomatických jednání, v nichž klíčovou roli sehrál západoněmecký ministr zahraničí Hans-Dietrich Genscher, bylo rozhodnutí umožnit azylantům odjezd z Prahy na Západ. Celá akce proběhla rychle; o exodu tří až pěti tisíc lidí (přesnější počet české prameny neuvádějí) se rozhodlo 30. září; 1. října v 9 hodin ráno odjel z nádraží v Praze-Libni poslední vlak.

Pokud východoněmecké a československé úřady doufaly, že tím celou nepříjemnost vyřeší, přepočítaly se. Uskutečnění exodu se stalo i dalším východním Němcům signálem, že cesta přes Prahu je volná. Ačkoli 1. října začala německou ambasádu střežit komunistická policie (aby se tam noví azylanti nemohli dostat), o dva dny později už se v areálu nacházely další tři tisíce lidí a denně přibývali další.

Celkem se nakonec „přes Prahu“ dostalo na Západ na patnáct tisíc lidí. Celý svět viděl, že komunistický režim NDR skončil, opuštěný svým vlastním obyvatelstvem. Byla jen otázka času, kdy se dají do pohybu věci také v Československu.

Pavel Kosatík
Leden 2018

TISKOVÝ SERVIS &

Johana Turner
johana@turner.cz
tel.

KONTAKT

Alena
Vandasová
MAUR film

DISTRIBUTOR

Kristýna Haklová
Pilot Film
+420 605 000
496

WWW.FANYAPES.CZ